

лым, бо вельмі цёмны фон неспрыяльна адбіваецца на ўспрыманні тэксту і можа выклікаць цяжкасці пры чытанні.

Само прааналізаванае выданне без цензуры мае вялікі аб'ём. Акрамя аповесці ў яго ўключаны яшчэ два даволі немалыя раздзелы. Прапаную пры перавыданні зрабіць дзве асобныя кнігі: першая кніга — аповесць без цензуры, другая — каментарыі, даследаванні і дадатковыя матэрыялы. У такім фармаце будзе больш зручна чытаць і знаёміцца з творам і яго гісторыяй. Для выдавецтва гэта можа стаць прыбытковая, таму што мяркуецца большы ахват чытачоў; кнігі можна будзе прадаваць як камплектам, так і паасобку.

Пры перавыданні класічнай літаратуры неабходна аналізаваць усе даступныя крыніцы тэксту. Рэдактар павінен улічваць цензурныя выпраўленні, імкнучыся не парушаць аўтарскую волю. Канцэпцыя “выдання без цензуры” выглядае цікавай і перспектыўнай для беларускіх выдавецтваў.

Літаратура

1. Быкаў, В. Мёртвым не баліць: без цензуры: [аповесць] / Васіль Быкаў; [укладанне, пасляслоўе, каментарыі: Шапран С.; пад навуковай рэдакцыяй Міхася Тычыны]. – Мінск: Медыял, 2014. – 604 с. – 2500 экз.
2. Быкаў, В. Збор твораў: у 4 т. / Васіль Быкаў. – Т. 4: Аповесці. Апавяданні. – 1982. – 477 с.

УДК 81-4:81'38

В. У. Русак, дац., канд. філал. навук
(БДТУ, г. Мінск)

ЖАНРАВА-СТЫЛІСТЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ЭСЭ ЯНКІ СІПАКОВА «МАЯ БІБЛІЯТЭКА»

Сучасны літаратурны працэс характарызуецца ростам папулярнасці эсэ. Зацікаўленасць гэтым жанрам дэманструюць не толькі пісьменнікі, але і журналісты, і філосафы, і тэарэтыкі масавых камунікацый. Нягледзячы на тое, што ўзнікненне эсэ як літаратурнага жанру адносяць да 1580 года (часу з'яўлення на свет вядомай кнігі М. Мантэня «Вопыты»), гэтая разнавіднасць тэксту застаецца адной з найменш даследаваных галін слоўнага мастацтва. Як слушна заўважыла даследчыца Анічкіна Н. А., «за чатыры стагоддзі свайго існавання гэты жанр развіў такую разнастайнасць форм, што літаратурныя крытыкі і самі эсэісты не паспяваюць іх фіксаваць і сістэматызаваць» [1]. Аналізуючы разнастайныя роздумы вучоных над прыродай эсэ, можна сустрэць такія трактоўкі: эсэ — гэта жанр без

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

межаў; эсэ пастаянна «перарастае» ўласныя межы, яно бесструктурнае, няўлоўнае, усёднае [4].

Абагульніўшы змест азначэнняў эсэ, прадстаўленых у сучасных навуковых даследаваннях, можна вылучыць наступныя найбольш істотныя характарыстыкі дадзенага жанру. Па-першае, сканцэнтраванасць на пэўнай канкрэтнай тэме — прадмеце эсэ, пра які, як правіла, аўтар заяўляе ўжо ў загаловку. Па-другое, адсутнасць устаноўкі на вычарпальнае раскрыццё тэмы. Па-трэцяе, свабодная кампазіцыя, адмаўленне ад універсальных шаблонаў, падпарадкаванне індыўдуальнай аўтарскай логіцы. Па-чацвёртае, ярка выражаная аўтарская суб'ектыўная пазіцыя, асобны характар трактоўкі разглядаемай праблемы. Пятым істотным фактарам з'яўляецца эмацыйная напоўненасць твораў, паўнаватаснае выкарыстанне стылістычных рэсурсаў мовы, сродкаў і прыёмаў для стварэння яркіх вобразаў з мэтай аказаць уздзеянне на чытача, падштурхнуць яго да роздуму. Акрамя таго, да аб'яднальных параметраў эсэ вучоным адносяць параўнальна невялікі, абмежаваны аб'ём, гутарковы характар маўлення, пэўную парадаксальнасць меркаванняў [2; 4].

З другой паловы XX ст. да жанру эсэ сталі актыўна звяртацца і беларускія пісьменнікі, аднак змест і мастацкая спецыфіка эсэ ў беларускай літаратуры вывучаны пакуль недастаткова. Ёсць праблемы і з жанравай атрыбуцыяй, так, па назіраннях даследчыцы Бажок І. А., у сучаснай беларускай літаратуры тэрмін «эсэ» выкарыстоўваецца часта, але многія творы да названага жанру не адносяцца [2]. Для характарыстыкі заканамернасцей эсэістыкі як асобага тыпу творчасці неабходна ўлічваць разнастайны гістарычны вопыт; гэтаму, на наш погляд, будзе садзейнічаць грунтоўны аналіз творчасці асобных аўтараў.

Аб'ектам нашага аналізу было абрана эсэ беларускага пісьменніка Янкі Сіпакова «Мая бібліятэка» (2010). Мэта даследавання — прааналізаваць жанрава-стылістычныя асаблівасці гэтага твора, ацаніць яго адпаведнасць найбольш істотным характарыстыкам эсэ.

Янка Сіпакоў — таленавіты пісьменнік, паэт, празаік, перакладчык, публіцыст, крытык, аўтар 55 кніг — быў вядомы і як вялікі кнігалоб. «Я не набыў вялікіх скарбаў, ні золата, ні дыямантаў, але ў мяне ёсць адна каштоўнасць — кнігі. Кнігі — мае сябры. Я збіраў іх усё жыццё і, як адзначаюць знаўцы, гэта, бадай, самая лепшая бібліятэка ў Мінску. Я падараваў сваіх сяброў вам, каб у іх з'явілася многа сяброў-чытачоў», — гэтак выказаўся Янка Сіпакоў, калі перадаваў сваю бібліятэку землякам з Аршаншчыны.

Кніжныя паліцы хатняй бібліятэкі Я. Сіпакова сабралі больш за 5000 тамоў, арыгінальныя творы пісьменнікаў розных шырот, раз-

настайных мастацка-стыльвых школ і філасофскіх, светапоглядных сістэм. Шчыры, эмацыянальны аповед пра ўласную бібліятэку, пра лёс творцаў, іх трагічнае быццё і радасць самасцвярджэння пісьменнік зафіксаваў у кнізе пра кнігі «Мая бібліятэка».

Загалолак «Мая бібліятэка» — гэта адпраўная кропка для апа-вядальніка. Аўтар, па сутнасці, праводзіць свайго роду экскурсію ў святая святых — бібліятэку творцы, рабочы кабінет. Пісьменнік імкнецца далучыць чытачоў да духоўных скарбаў чалавецтва, да культуры ўспрымання сакрэтаў і таямніц стварэння мастацкай рэальнасці геніяльнымі майстрамі слова. Кожная кніжная паліца — цікавая размова аўтара з кнігамі, чытачамі, сябрамі.

Пісьменнік не проста называе імёны або знакавыя для сусветнай культуры творы. Ён вядзе размову пра час, літаратурнае пакаленне, пра сваё дачыненне з мастацкім вопытам геніяльных творчых постацей. Аўтар не прэтэндуе на вычарпальны аналіз згаданых кніг і сюжэтаў, часта трапляе ў залежнасць ад шматлікіх жыццёвых і літаратурных рэалій, што ажываюць у памяці, агучвае чытачу свае ўспаміны, пачуцці, перажыванні. Меркаванні эсэіста пераплятаюцца з галасамі саміх творцаў (цытуюцца радкі многіх паэтаў і пісьменнікаў), нярэдка згадваюцца лёсавызначальныя моманты з жыцця паэтаў, празаікаў, мастакоў, кампазітараў, скульптараў. У выніку перад чытачом паўстае хор галасоў, цытат, каментарыяў, ацэнак, характарыстык, меркаванняў.

Аўтарскі аповед у «Маёй бібліятэцы» разняволены, і гэта адзначае сам апа-вядальнік: *Няма стройнасці і прадуманасці сюжэта. Можна, яно якраз і добра, што ўсё чапляецца? Можна, менавіта гэта і ёсць сюжэт? Натуральнасць аповеда. Нязмушаная ручайна, плынь свядомасці.*

Факты, думкі, уражанні — усё ў кнізе змацавана аўтарскім «я», вобразам аўтара, пісьменніка-кнігалюба, інтэлектуала, чалавека улюбёнага у Мастацтва. Паведамленне вядзецца ад першай асобы. Аўтар шчыра і непасрэдна дзеліцца сваімі душэўнымі перажываннямі, роздумамі. Нярэдка ён звяртаецца сам да сябе, задае самому сабе пытанні: *Стой, стой, стой, хлопча... Ну і разгаварыўся ж ты! Спыніся, дружа, агледзься; Дзе ж гэта мой шаснаццацітомны, аганькоўскі, Збор твораў Максіма Горкага? <...> Ага, вось ён.*

Аўтарскае паведамленне характарызуецца суб'ектыўнасцю, эмацыянальнасцю і схільнасцю да максімальнага псіхалагічнага самараскрыцця. Устаноўка на функцыю ўздзеяння выяўляецца ў выкарыстанні экспрэсіўных сродкаў: рытарычных воклічаў: *Якія вобразы — і таго, пра каго расказваецца, і самога таго, хто раска-*

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

звасе! А якая дакладнасць малюнка!; Які жывапіс!; Ах, гэта мова! Ах, яе вытанчанасць, прыгажосць!; сінтаксічнага паралелізму: Яму пяцьсот год — а ён як новы. Яму пяць стагоддзяў — а ён не вяне. Яму палавіна тысячагоддзя — а ён жывы!; анафары: Кнігі чыталі і абмяркоўвалі. Кнігі ведалі ў твар, паважалі і сябравалі з імі. Кнігі дарылі на любыя святы, і тыя, хто атрымліваў такі падарунак, былі ішчаслівыя і інш.

Асаблівасць кнігі «Мая бібліятэка» — дыялагічнасць, арыентацыя на будучага чытача. Мэтам ўстанавлення цеснага кантакту з чытачамі служыць звароты да аўдыторыі і пыгальна-адказавыя комплексы. Апеляцыя да адрасата афармляецца пры дапамозе звароткаў: *Прабач мне, шаноўны мой чытач. Даруй мне, што я пішу пра гэта, агучваю такія інтымныя для мяне словы і пабочных канструкцый: Бачыце, ён з сябрам едзе ў Вязынку, а я з хлапцамі — іду ў Ляўкі; А зараз, з вашага дазволу, я дам слова жанчыне, якая, з яе слоў, пачала танцаваць яшчэ ў лоне маці <...>.*

Спецыфіка пыгальна-адказавых комплексаў (псеўдадыялогаў) заключаецца ў тым, што аўтар прадбачыць пытанні чытачоў і адказвае на іх сам: *Дык кім жа ў маладосці быў Хармс? «Заўмніком!»; І хто б, вы думаеце, падараваў мне гэтую кнігу варонежскага паэта? <...> Ага, гэта ён, Грыша Барадулін.*

Адной з уласцівасцей жанра эсэ з'яўляецца арыентацыя на гутарковае маўленне. У «Маёй бібліятэцы» гэта яркая праяўляецца ў выкарыстанні стылістычных фігур, генетычна звязаных з гутарковым сінтаксісам: парцэляцыі: *Тады была ва ўсім строгаасць. І быў вялікі голод. Выключна на ўсё. І на кнігу — таксама; парантэзы: Як бы яно ні было, але я ганаруся, што праз камісію, праз Каралішчавічы, праз нашы штогадовыя семінары прайшлі ўсе — я паўтарыся: усе! — маладыя пісьменнікі, якія неўзабаве стануць гонарам беларускай літаратуры.*

Твор «Мая бібліятэка» не вызначаецца сціплым аб'ёмам: ён займае каля 200 друкаваных старонак. Гэты факт, а таксама мазаічнасць, драбленне тэксту на мноства думак, па меркаванні Бажок І. А., не дазваляе аднесці аналізуемы твор да жанру эсэ [2, с. 13]. Астатнім найбольш істотным жанравым характарыстыкам эсэ кнігі «Мая бібліятэка» адпавядае. У такой сітуацыі, як падаецца, можна гаварыць пра т. зв. *другасную, дапаўняльную эсэізацыю* [3, с. 41], звязаную з выкарыстаннем эсэістычнай стратэгіі апрацоўкі інфармацыі ў межах іншага жанру.

Фабульна-тэмапальная арганізацыя паведамлення ў «Маёй бібліятэцы» сведчыць пра тое, што рэфлексія не з'яўляецца кампазі-

ційным стрыжнем твора, у той час як у эсэ ўвесь інструментарый накіраваны на аўтара ў яго імкненні пазнаць самога сябе. Падсумоўваючы сказанае, лічым, што жанр твора «Мая бібліятэка» мэтазгодна вызначыць не як эсэ, а як эсэізаваны нарыс.

Літаратура

1. Аничкина, Н. А. Индивидуальные стилистические особенности эссе Дж. Оруэлла и проблема их сохранения при переводе на русский язык: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Н. А. Аничкина. – Москва, 2002. – 189 с.
2. Бажок, І. А. Эсэ ў беларускай літаратуры: эвалюцыя, сучасныя тэндэнцыі развіцця: аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук: 10.01.01 / І. А. Анічкіна; ЦДБКМіЛ Нан Беларусі. – Мінск: 2018. – 25 с.
3. Бузальская, Е. В. Эссе: к истории становления жанра / Бузальская Е. В. // Мир русского слова. – № 2. – С. 36–41.
4. Кайда, Л. Г. Эссе: стилистический портрет / Л. Г. Кайда. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 184 с.

УДК 82

Л. С. Рындына, студ.

(Московский педагогический государственный университет
Институт филологии, г. Москва, Россия)

ЛИТЕРАТУРНЫЕ И КНИЖНЫЕ БЛОГИ: ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ РАЗЛИЧИЯ

Актуальность выбранной темы обусловлена малой изученностью литературных и книжных блогов как социокультурного явления и коммуникативно-речевого феномена. Разница между данными понятиями до сих пор фактически не установлена, их разновидности, форматы, жанровые особенности системно не исследованы.

Цель статьи — на основе анализа российской блогосферы выявить и описать типологические различия литературного и книжного блогов. Поставленная цель потребовала решения следующих задач: 1) проанализировать имеющиеся исследования по теории литературного блогинга; 2) отобрать наиболее репрезентативные блоги для последовательного изучения; 3) провести эмпирические исследования литературно-книжной блогосферы; 4) определить интегральные и дифференциальные признаки литературных и книжных блогов.

В настоящее время целенаправленное внимание к литературно-книжной блогосфере наблюдается преимущественно со стороны публицистов и в гораздо меньшей степени — филологов, лингви-

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

стов. О.А. Брейнингер проницательно заметила, что из массы блогов особо выделяются не «просто записанные на веб-камеру распаковки коробок с книгами и обзоры книжных обложек», но «достаточно профессионально спродюсированные, снятые программы с продуманными сценариями» [1, с. 270]. Брейнингер также утверждает, что блогеры занимаются тем же, чем и литературные критики, но «живут в параллельной вселенной», которая весьма «неоднородна», поскольку литературные блогеры отличаются разным уровнем профессиональной подготовки [2, с. 253].

Подобная мысль также прослеживается в наблюдениях Т. Д. Рубановой, которая выделяет два типа книжных аккаунтов — аккаунты «рекомендательного характера» (демонстрируют эмоциональное восприятие книг) и аккаунты «развивающие» (направлены на формирование культуры чтения) [4, с. 45].

Таким образом, литературная блогерская среда весьма неоднородна по содержательному и интеллектуальному уровню. Опираясь на публичные мнения упомянутых экспертов и проанализировав ряд блогов в социальных сетях, мы выявили следующие основные типологические различия между литературными и книжными блогами.

Книжный блог предполагает отзыв о прочитанном произведении, его краткий пересказ и/или рекомендации, «что можно почитать в свободное время». Такие блоги, как правило, ведут блогеры-любители, реализующие информационную и модально-оценочную коммуникативные стратегии. Их публикации отличаются выраженной эмоциональностью и субъективностью.

Таков, например, книжный видеоблог «Book Star». Названия роликов «Книжные покупки», «Распаковка книжной посылки», «Разбор и уборка на книжных полках» явно не претендуют на высокую информативность. Для данного блога особо важна визуальная составляющая: эстетичная расстановка книг, интерьерный декор, красивый фон для фотографий.

Контент основан исключительно на эмоциональном впечатлении от прочитанного и лишен какого-либо аналитического комментария. Язык публикаций в этом и большинстве аналогичных блогов преимущественно разговорный с многочисленными элементами просторечия вплоть до злоупотребления сленгом и включения ненормативной лексики как способов выражения субъективной модальности. «Небольшой читательский опыт, развлекательный мотив формирования круга чтения, предпочтение «низких» жанров художественной литературы» — основные черты подобных любительских книжных блогов [5, с. 67].